

Náčrt terminologického systému V. časti (dedičské právo) I. návrhu uhorského Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1900 a jeho preklad z maďarčiny a nemčiny do slovenčiny

Peter Gergel

ÚVOD

Ideu kodifikácie možno označiť aj ako primárne postulovanú požiadavku nastupujúcej moderny, vznik NUOZ teda treba chápať v kontexte doby nastupujúcej III. generácie občianskoprávných kodifikácií v Európe vychádzajúcej z predstavy o komplexnej, ucelenej a logicky zjednotenej občianskoprávnej materii v jednom základnom kódexe. Z hľadiska prijatia ucelenej kodifikácie občianskeho práva v Uhorsku boli v druhej polovici 19. storočia určujúce politické faktory (obnova uhorskej ústavnosti po r. 1860 a rakúsko-maďarské vyrovnanie v roku 1867, ktoré vytvorili základný rámec pre kodifikačné snahy. O problematike a potrebe kodifikácie sa samozrejme diskutovalo aj na odborných fórach, stretnutiach a konferenciách právnikov (hlavný zámer kodifikácie vyjadril zjazd uhorských právnikov v r. 1870).¹ Spomínané snahy o ucelenú kodifikáciu občianskeho práva vyústili v 19. storočí na pozadí politickej situácie do dvoch návrhov, ktoré predchádzali NUOZ.

Štefan Teleszky (1836 – 1899) navrhol v roku 1871 na Druhej právnickej konferencii v Budapešti kodifikovať uhorské dedičské právo ešte pred celkovou kodifikáciou a o dva roky neskôr ho

Abstract:

The paper first briefly discusses the context of the emergence of the first draft of the 1900 Hungarian General Civil Code (hereinafter referred to as “NUOZ”) and the codification efforts in Hungary that resulted in the various drafts of the Civil Code. After a brief characterization of the NUOZ (the paragraph text and the explanatory report) the paper will focus on the description of the terminological system of the NUOZ paragraph text, namely the delimitation and translation of the core terminology of Part V from Hungarian and German into Slovak. The emphasis will also be placed on the collocations in which the terminological units in question occur and their importance from the translation point of view into Slovak. Subsequently, attention will be paid to the systematic aspects of the terminology in question and its translation into Slovak, with the emphasis on such institutes of the law of succession which are absent in the current CC and could be of importance in its recodification.

Keywords:

legislative text, terminological system, civil law, inheritance law, collocations, translation

Autor:

PaedDr. Peter Gergel, PhD.

gergel@fedu.uniba.sk

Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského
Bratislava

Cite:

GERGEL, Peter. Náčrt terminologického systému V. časti (dedičské právo) I. návrhu uhorského Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1900 a jeho preklad z maďarčiny a nemčiny do slovenčiny. In *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, Supplementum, s. 16 – 24.

¹ Porovnaj GERGEL, Peter - ŠVECOVÁ, Adriana: *Dedičské právo podľa I. návrhu uhorského Všeobecného občianskeho zákonníka z roku 1900 (vo vybraných právnohistorických a lingvistických súvislostiach)*. Praha: Leges, 2021, s. 15-16.

poverili vypracovaním návrhu. V roku 1876 vydal dielo s názvom *Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásához* (K legislatívnej úprave nášho dedičského práva), v ktorom predstavil hlavné myšlienky návrhu. Teleszkyho *Návrh všeobecného občianskeho zákonníka. Dedičské právo*. z roku 1882 vychádza zo Saského občianskeho zákonníka ako aj z Návrhu nemeckého ríšskeho zákona o dedičskom práve s poznámkami Dr. Friedricha Mommsena (1876).

Od roku 1895 sa zintenzívnili snahy ohľadom schválenia občianskeho zákonníka, pričom jeden z najdôležitejších prívržencov týchto snáh bol uhorský romanista a civilista Gusztáv Szászy-Schwarz. Jeho návrh pozostávajúci z 2043 paragrafov bol dokončený v roku 1900.² Štruktúrou tento návrh jednoznačne svedčí o vplyve BGB.³ Spomínaný návrh pozostáva z piatich častí, v nasledovnom výklade sa pochopiteľne budeme venovať len piatej časti, dedičskému právu (§§ 1794 – 2043 v návrhu paragrafového znenia).

Pododvetvie dedičského práva sa malo stať integrálnou súčasťou budúceho OZ (posledná piata časť), NUOZ je možné považovať za diskusívny elaborát a spolu s dôvodovou správou (vydanou r. 1902) mal podnietiť širokospektrálny verejný dialóg. Za účelom vypracovania nového OZ bola kráľovským výnosom zo 16. októbra 1895 ministerská kodifikačná komisia. Pri príprave NUOZ sa dostala do popredia aj otázka správnej systematiky pripravovaného kódexu súkromného práva. Súhrnne možno konštatovať, že za kodifikačným úsilím sa skrývala aj snaha o prekonanie už prijatých čiastkových zákonov⁴ a ich nahradenie ucelenou dedičskoprávnou materiálou vo všeobecnom OZ.⁵

K TERMINOLOGICKÉMU SYSTÉMU V ČASTI NUOZ

Samotná piata časť (*rész*, **Theil**)⁶ NUOZ predstavuje pomerne rozsiahlu materiál a z hľadiska systematiky sa ďalej delí na šesť článkov (*czim*, **Titel**):

- I. *Általános szabályok*/ **Allgemeine Vorschriften** (Všeobecné ustanovenia)
- II. *Törvényi öröklés*/ **Gesetzliche Erbfolge** (Zákonné dedenie)
- III. *Végrendeleti öröklés*/ **Testamentarische Erbfolge** (Závetné dedenie)
- IV. *Szerződési öröklés*/ **Vertragsmäßige Erbfolge** (Zmluvné dedenie)
- V. *Kötelesrés*/ **Pflichttheil** (Povinný podiel)
- VI. *Az öröklés joghatásai*/ **Rechtswirkungen der Erbfolge** (Právne účinky dedenia)

V nasledujúcom texte sa, ako už bolo spomínané, budeme venovať výhradne už len závetnému dedeniu a inštitútom v ňom obsiahnutých. Čo sa týka samotného pojmu závet, konštatujeme v tejto oblasti spolu so Švecovou⁷ najmä v staršej právnej terminológii pomerne veľkú synonymiu: „*ultima voluntas, Testament/um, letzte Willensmeinung, letzter Wille, Satzung*,

² A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete. Budapest: Grill. Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1900/ Entwurf eines ungarischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. Budapest: Grill'sche K. und K. Hofbuchhandlung, 1901.

³ HAMZA Gábor. Beitrag zur Geschichte der Kodifikation des bürgerlichen Rechts in Ungarn, In HAMZA, Gábor (ed.): *Symposium hundert Jahre BGB Entwicklung des Privatrechts im deutschen und mitteleuropäischen Sprachraum seit dem Inkrafttreten des BGB*. Budapest: Eötvös Loránd Universität, Fakultät für Staats- und Rechtswissenschaften, 2006, s. 4-5.

⁴ Napr. zák. čl. XVI/1876, zák. čl. XXXV/1874, zák. čl. XVI/1894.

⁵ Porovnaj GERGEL – ŠVECOVÁ, ref. 1, s 9-18.

⁶ Pri uvádzaní originálnych právnych pojmov a slovných spojení sa budeme v tomto príspevku pridržať pôvodného pravopisu.

⁷ Porovnaj ŠVECOVÁ, A.: *Formálno-právna stránka zriadenia úkonov posledného poriadku na Slovensku do roku 1950*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV, 2010, s. 30-31.

Willenvermächtnis, testamentarische Ordnung, v slovenských redakciách ostatná/ posledná dispozícia, kšaft, poriadok...., v maďarčine végső akarat és kívánság, (utolsó végrendelet.

Dôvodová správa k NUOZ sa v úvode venuje o.i. aj definičným problémom a systematicky analyzuje tento pojem v porovnaní so zahraničnými úpravami: V nasledovnom texte ponúkame ucelenú časť z NUOZ (závetné dedenie), ktoré začína práve vyššie uvedenými definičnými problémami: *NUOZ rozlišuje dva druhy úkonov mortis causa: závet (végrendelet) a dedičskú zmluvu (öröklési szerződés). Oba subsumuje pod označenie posledný poriadok (végintézkedés), (napr. § 1953 – 1955, § 1949 – 1950, § 69, § 195, § 363 atď.) BGB používa vhodnejší termín „posledná vôľa“ („letztwillige Verfügung“) výhradne pre závet (§ 1937), zároveň týmto termínom označuje aj závetnú dispozíciu (végrendeleti rendelkezés), ktorú NUOZ označuje ako „dispozícia závetu“ („végrendeleti rendelkezés“, napr. § 1838 – 1842). Návrh dedičského zákona z r. 1887 podriaďuje závet a dedičskú zmluvu pod termín dispozícia poručiťela (az örökhagyó rendelkezése, IV. článok: „dedenie spočívajúce na dispozícii poručiťela“). V dedičskej zmluve (podľa NUOZ) je poručiťel osobou, ktorá zriaďuje dispozíciu s majetkom; a pretože poručiťel tak v závete, ako aj v dedičskej zmluve je osobou, ktorá zriaďuje dispozíciu pre prípad smrti s úmyslom, aby sa považovala za jeho poslednú vôľu, ktorou event. ruší predchádzajúce dispozície, ktoré jej odporujú, platí, že termín posledný poriadok (végintézkedés, synon. úkon posledného poriadku, pozn. prekl.) považoval NUOZ za najvhodnejší pre vyjadrenie oboch úkonov pre prípad smrti (halál esetére szóló intézkedés). Veď napokon tento termín nie je neznámy ani v nemeckej literatúre (Windscheid: Pandekty [Pandekten], § 538, pozn. č. 2), ba dokonca niektorí ho opačne s terminológiou BGB používajú aj pre označenie práva tohto zákonníka (Gareis: Úvod do štúdia občianskeho zákonníka [Einführung in das Studium des bürg. Gesetzbuches], 1896, ktorý dedičskú zmluvu nazýva „dvojstrannou poslednou dispozíciou [zweiseitige letztwillige Verfügung-nak]“).⁸*

Spomínaná úvodná časť okrem definičných problémov vymedzuje aj štruktúru tretieho článku: *„Tretí článok sa člení na osem oddielov, ktoré upravujú zriadenie závetu (1. oddiel), všeobecný obsah závetu (2. oddiel), ďalej v osobitných oddieloch najpodstatnejšie obsahové náležitosti závetu a to určenie dediča (3. oddiel), určenie následného dediča (4. oddiel) a odkaz (5. oddiel). Šiesty oddiel upravuje neplatnosť (v origináli doslova „zrušenie“, pozn. prekl.) závetu, siedmy výkon závetu, napokon posledný, ôsmy oddiel spoločný závet.“*

Kým prejdeme k lingvistickým (terminologickým a translatologickým otázkam) ťažiskovej terminológii závetného dedenia, musíme nutne aspoň v krátkosti spomenúť výrazný komparatistický charakter celej dôvodovej správy, ktorá s paragrafovým znením úzko súvisí a z tohto hľadiska je možné hovoriť o hypertextových prepojeniach, resp. v istom zmysle je v prípade týchto dvoch textov možné hovoriť o jednom hypertexte, keďže v dôvodovej správe sa pochopiteľne dosť často odkazuje na paragrafové znenie a táto správa má aj výrazný vplyv na konštituovanie (príp. doplnenie) pojmových spektier právnych pojmov dôvodovej správy.⁹ Na dôvodovú správu sa pozrieme cez prizmu štatistiky výskytu odkazov na jednotlivé zahraničné úpravy v tomto článku. O veľkom rozsahu dôvodovej správy svedčí aj skutočnosť, že len samotný preklad závetného dedenia má cca. 191 normostrán. Ako názorné poukázanie na komparatistický rozmer dôvodovej správy ponúkame štatistický prehľad najčastejších odkazov na zahraničné a domáce zákony a komentáre (v zátvorke počet): BGB (312), Návrh dedičského zákona z r. 1887 (152), Návrh nemeckého ríšskeho zákona o dedičskom práve s

⁸ Preklady dôvodovej správy a paragrafového znenia NUOZ vznikli v spolupráci autora príspevku s doc. JUDr. PhDr. Adrianou Švecovou, PhD. Dôvodová správa k NUOZ, s. 74, 75. [Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez. Otödik kötet, Öröklési jog. Budapest: Grill. Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1902].

⁹ K výkladu právnych pojmov a jeho súvislosti s právnymi textami (komentármi, zákonmi, učebnicami) pozri bližšie BUSSE, Dietrich. *Recht als Text. Linguistische Untersuchungen zur Arbeit mit Sprache in einer gesellschaftlichen Institution*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

poznámkami Dr. Friedricha Mommsena (90), saský Všeobecný občiansky zákonník (82), ABGB (76), Pruské krajinské právo (60), Hesenský návrh (34), Protinávhr O. Bähra nemeckého Všeobecného občianskeho zákonníka (38), francúzsky občiansky zákonník (Code civil) (37), Unger¹⁰ (12), zürišský I. návrh BGB [Entwurf] (12), Windscheid (Pandekty) (8), Všeobecný občiansky zákonník (8), a malú ukážku argumentácie svedčiacu o vysokej odbornej erudícii (a zrejme aj jazykovej kompetencii) autora dôvodovej správy.¹¹

Pri preklade (právnej) terminológie má veľký význam nielen delimitácia samotných právnych pojmov, ale dôležité sú aj slovné spojenia, v ktorých sa dané právny pojmy vyskytujú, čiže kolokácie. Tento pojem bol už predmetom výskumu mnohých lingvistických škôl. Všeobecne sa dá uviesť, že v tomto prípade sú dôležité sémantické (významové) aspekty podmieňujúce spájateľnosť slov, v najnovších štúdiách sa kolokácie charakterizujú ako slovné spojenia s obmedzenou spájateľnosťou (čiže sémantickou znášanlivosťou).¹² Dôležitou je v tejto súvislosti aj otázka, či uvádzať dvojčlenné, alebo viacčlenné štruktúry. Podľa Hausmanna ide pri kolokáciách o vzťah medzi bázou a kolokátorom¹³ na lexikálno-sémantickej rovine, čiže ide tu o preferovanú kombinatoriku 2 lexikálnych jednotiek, neskôr ale pripustil aj skúmanie troj- a štvorčlenných štruktúr.¹⁴ Nad zmysluplnosťou skúmania viacčlenných štruktúr sa zamýšľa napr. aj Gajdošová.¹⁵ Z korpusu budeme teda excerpovať nielen dvoj- ale aj viacčlenné štruktúry a k tejto otázke sa ešte vrátíme v závere. Zameriame sa podobne ako Gajdošová na verbo-nominálne kolokácie.

Kolokácie majú samozrejme veľký význam aj pri právnom preklade, keďže príjemca právneho textu očakáva jazykovo konformný text, ktorý vyhovuje požiadavkám kladeným na istý typ textu a okrem toho môžu práve kolokácie napomôcť delimitácii spektra konkrétneho právneho pojmu.¹⁶ K charakteristike kľúčových právnych pojmov budeme uvádzať kolokácie

¹⁰ UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Das österreichische Erbrecht systematisch dargestellt*. Sechster Band. Leipzig: Druck und Verlag bei Breitkopf und Härtel, 1879, s. 400.

¹¹ **§ 1819.**

NUOZ nepozná v súlade s platným právom špeciálnu závetnú spôsobilosť (testamenti factio activa) ako pozitívny predpoklad zriadenia závetu. Zriaďiť závet môže každý a NUOZ vymenúva len tých, ktorí ho zriaďiť nemôžu.

1. Takým je ten, kto nedovršil 14. rok veku. Podľa súčasného platného práva však spočíva podmienka veku na dovŕšení 12. roku bez rozdielu pohlavia (Trip. I/čl. 111 § 3, III/čl. 30, § 4 – 5). Všetky zahraničné zákonné úpravy viažu závetnú spôsobilosť na dosiahnutie vyššieho veku. Sledujúc príklad rímskeho práva, ktoré požadovalo u mužov 14 rokov, taktiež ALR (1. časť, čl. 12, § 16) vylučoval osoby mladšie ako 14 rokov, § 569 ABGB, § 2066 SOZ, francúzske, talianske právo, zürišský zákonník a BGB požadujú 16 rokov; Mommsen (§ 47) 18 rokov; ba dokonca sú aj také úpravy, ktoré uvažujú de lege ferenda pri dedičskej spôsobilosti až o dosiahnutí plnoletosti (Endemann, III. zv., s. 109, pozn. č. 14). (Dôvodová správa k NUOZ, s. 77, 78).

¹² Porovnaj: VAJIČKOVÁ, Mária. Theoretische Aspekte der Kollokationen, In ĎURČO, Peter - VAJIČKOVÁ, Mária - TOMÁŠKOVÁ, Simona (ed.). *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*. Nümbrecht: KIRSCH-Verlag, 2019, s. 11.

¹³ Napr. pri kolokácii určiť dediča je kolokátorom sloveso určiť a bázou podstatné meno dedič.

¹⁴ Porovnaj HAUSMANN, Franz Joseph. Kollokationen im Deutschen Wörterbuch. Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels. In BERGENHOLTZ, Henning - MUGDAN, Joachim: *Lexikographie und Grammatik. Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch vom 28. bis 30.06.1984*. Tübingen: Max Niemeyer, 1985 (= Lexicographica. Series Maior. 3), s. 118-129., citované podľa : Porovnaj: VAJIČKOVÁ, Mária. Theoretische Aspekte der Kollokationen, In ĎURČO, Peter - VAJIČKOVÁ, Mária - TOMÁŠKOVÁ, Simona (ed.). *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*. Nümbrecht: KIRSCH-Verlag, 2019, s. 11-32.

¹⁵ GAJDOŠOVÁ, Elena. Korpusbasierte Analyse von Rechtstexten in slowakischer und deutscher Sprache mit besonderem Augenmerk auf Verb-Nomen-Kollokationen (dizertačná práca). Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2022, s. 255.

¹⁶ WREDE, Oľga. *Theoretisch – pragmatische Reflexionen zur interlingualen Übersetzung ausgewählter Textsorten des Strafprozessrechts (Deutsch – Slowakisch)*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2020. s. 139 - 301.

s právnymi pojmami, ktoré patria do jadra tejto odbornej slovnej zásoby¹⁷ (pri excerpcii sa budeme opierať o korpus, ktorý tvorí preklad tejto časti dôvodovej správy k NUOZ z maďarčiny do slovenčiny, z priestorových dôvodov budeme uvádzať len kolokácie v slovenčine, čiže v slovenskom preklade) a ku krátkej charakteristike jednotlivých oddielov paragrafového znenia pripojíme kolokácie v nemčine a slovenčine (vyexcerpované z paragrafového znenia NUOZ).

Preklad jednotlivých názvov oddielov z maďarčiny a nemčiny do slovenčiny nepredstavuje žiadne prekladateľské úskalie vzhľadom na fakt, že ide o zaužívané inštitúty v terajšom dedičskom práve alebo konvencie pri preklade právno-historických pojmov:

1. *A végrendelet alkotása*/ **Errichtung eines Testamentes**/ Zriadenie závetu
2. *A végrendelet tartalma általában*/ **Inhalt eines Testamentes im Allgemeinen**/ Obsah závetu vo všeobecnosti
3. *Örökösnevezés*/ **Erbeinsetzung**/ Určenie dediča
4. *Utóörökös nevezése*/ **Einsetzung eines Nacherben**/ Určenie následného dediča
5. *Hagyomány*/ **Legat** /Odkaz
6. *A végrendelet hatálytalansága*/ **Entkräftung eines Testamentes**/ Neplatnosť závetu
7. *A végrendelet végrehajtása*/ **Vollstreckung eines Testamentes**/ Výkon závetu
8. *Közös végrendelet*/ **Gemeinschaftliches Testament**/ Spoločný závet

Z priestorových dôvodov si podrobnejšie rozoberieme len prvý až piaty oddiel, a to tak, že najskôr sa budeme venovať základnej právnej terminológii tohto oddielu (na základe paragrafového znenia NUOZ) a jej prekladu z maďarčiny a nemčiny do slovenčiny. Nie všetky pojmy zaradené do tejto kategórie sú explicitne uvedené v paragrafovom znení NUOZ, považujeme však za potrebné uviesť ich tam, pretože patria implicitne do daného terminologického mikrosystému, tvoria jeho základ a zároveň aj východisko pre odvodzovanie ďalších pojmov, ktorým sa budeme venovať pri preklade ustálených (kľúčových) slovných spojení, v tejto časti sa zameriame len na kontrast medzi slovenčinou a nemčinou. Každý zo spomenutých oddielov zároveň v krátkosti predstavíme z obsahového hľadiska.

Zriadenie závetu

Za ťažiskovú terminológiu tohto oddielu považujeme nasledovné pojmy:

- ▶ Závetné dedenie¹⁸ (*végrendeleti öröklés*, **testamentatische Erbfolge**)
- ▶ Závet¹⁹ (*végrendelet*, **Testament**)
- ▶ Závetca²⁰ (*végrendelkező*, **letztwillig Verfügender**)

¹⁷ Ku kategorizácii odbornej slovnej zásoby pozri bližšie ROELCKE, Thorsten. *Fachsprachen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG, 2010, s. 55-60., ktorý delí slovnú zásobu nachádzajúcu sa v odborných textoch do 4 základných kategórií, podľa tejto kategorizácie by základná terminológia uvádzaná k jednotlivým oddielom patrila do prvej skupiny: „intrafachlicher Fachsprachenwortschatz“ [odborná slovná zásoba v rámci odboru].

¹⁸ Použiť na závetné dedenie pravidlá zákonného dedenia, zákonné a závetné dedenie môžu vedľa seba koexistovať, závetné dedenie sa neuplatní.

¹⁹ Zriaďiť, zachovať, splniť, spísať, doručiť, uložiť (u notára), vyhotoviť, využiť, podpísať, prečítať závet, odovzdať niekomu závet, závet vyjadruje poslednú vôľu, stáva sa poručiteľovou poslednou vôľou, má formálnu vadu, je zhotovený bez svedkov, podpísaný, neplatný, archivovaný, uschovaný, spĺňa formálne náležitosti, je zriadený v zjednodušenej forme, poskytuje garancie, má dočasnú platnosť, stráca platnosť, posudzuje sa, obstojí, stane sa neplatným.

²⁰ Závetca stratí spôsobilosť zriaďiť závet (*testamentum irritum*), zverejní dispozíciu poslednej vôle, disponuje testamentárnou spôsobilosťou, predrokuje s notárom obsah závetu bez svedkov, vyjadruje/ vyhlasuje svoju (poslednú) vôľu, prečíta obsah závetu pred notárom a svedkami, odovzdáva závet osobne do úschovy notárovi, vyhýba sa zriadeniu verejného závetu, oboznamuje svedkov s obsahom poslednej vôle, podpisuje závet, zachová v tajnosti obsah závetnej listiny pred svedkami aj pred notárom, požaduje prítomnosť svedkov úkonu, odovzdá notárovi závet, pochopí zmysel závetu, uzná závet, dbá na vážnosť závetného úkonu a jeho právne následky, viaže

► závetný dedič²¹ (*végrendeleti örökös*, **testamentarischer Erbe**)

V tomto oddiele sú vymedzené základné náležitosti zriadenia závetu, konštatuje sa, kto ho zriadiť môže a kto nie (osoba, ktorá nedovršila 14. rok, alebo nie je spôsobilá na zmluvné úkony, atď.), že závet je možné zriadiť len osobne, predmetom tohto oddielu sú ďalej formálne náležitosti zriadenia závetu, ktoré úzko súvisia s jednotlivými typmi závetov (riadny verejný závet, riadny súkromný závet, mimoriadny závet) a predmetom tohto oddielu je aj súčinnosť osôb, ktoré obvykle spolupôsobia pri zriadení závetu (notár, svedkovia).²²

Obsah závetu vo všeobecnosti

- Závetná dispozícia²³ (*végrendeleti rendelkezés*, **testamentarische Verfügung**)
- Majetková dispozícia²⁴ (*részesítés*, **Zuwendung**)
- Majetkový prospech²⁵ (*vagyoni előny*, **Vermögensvorteil**)
- Dedičský podiel²⁶ (*örökrész*, **Erbtheil**)

K obsahu závetu vo všeobecnosti sa paragrafové znenie NUOZ vyjadruje v tom zmysle, že poručiiteľ môže určiť v záвете dediča, ale ho aj vylúčiť zo zákonného dedenia, môže určiť aj náhradného alebo následného dediča, náhradný dedič môže byť určený aj v prípade odpadnutia zákonného dediča, rovnako môže zriadiť odkaz v prospech osoby, ktorá nie je dedičom a zaťažiť dediča odkazom alebo príkazom. Pri výklade závetnej dispozície platí, že táto sa v pochybnostiach vykladá na prospech. NUOZ v tomto oddiele rieši teda platnosť, príp. neplatnosť závetných dispozícií a napr. aj ich viazanie na budúci termín, alebo udalosť.²⁷

Určenie dediča a následného dediča

V tomto prípade sme spojili základnú slovnú zásobu tretieho a štvrtého oddielu do jedného celku, keďže ide o blízko stojace pojmy.

jednu závetnú dispozíciu od druhej, spája platnosť závetu s platným zriadením jeho doplnku, zaviazuje určeného dediča k niečomu, určí niekoho za dediča, odkáže predmet, ktorý je zaťažený nejakým vecným právom.

²¹ *Závetný dedič nedostane vec (z pozostalosti), zvýhodníť zákonných dedičov pred závetnými, závetný dedič odpadne, poručiiteľ určí závetného dediča, považovať niekoho za závetného dediča, poručiiteľ chce prenechať majetok závetným alebo zákonným dedičom.*

²² *Zriadenie riadneho verejného/ riadneho súkromného/ mimoriadneho závetu: **Errichtung eines öffentlichen Testamentes/ Privattestamentes ordentlicher Form/ausserordentlicher Form**; vyjadrenie poslednej vôle: **Erklärung des letzten Willens**; Prizvanie/ spolupôsobenie verejného notára/ svedka: **Zuziehung/ Mitwirkung des öffentlichen Notars/ des Zeugen**; prijatie notárskej listiny: **Aufnahme einer Notariatsurkunde***

²³ *Závetná dispozícia sa stáva závetom, je neplatná, bude sa vykladať podľa niečoho, je neúčinná.*

²⁴ *Zachovať, zriadiť, uskutočniť majetkovú dispozíciu, určiť ju za neplatnú, viazať neplatnosť majetkovej dispozície len k nemožnosti jej výkonu, (niekto) nadobudne predmet majetkovej dispozície, majetková dispozícia stratí platnosť, viazať majetkovú dispozíciu na účel, podmieniť ju niečím, vymáhať predmet vlastnej majetkovej dispozície, majetková dispozícia sa vzťahuje len na jednotlivé predmety pozostalosti.*

²⁵ *Dostať, zriadiť, nadobudnúť, poskytnúť, rozdeliť, obdržať, zanechať, získať, prenechať niekomu istý majetkový prospech, spočíva v niečom.*

²⁶ *Zaťažiť dedičský podiel, niečo prevyšuje dedičský podiel, (niekto) prevezme vec výmenou za dedičský podiel, zväčšiť, obmedziť, prijať, získať, určiť, zaťažiť dedičský podiel.*

²⁷ *Určenie dediča: **Erbeinsetzung**; Vylúčenie zo zákonného dedenia: **Ausschluss von der gesetzlichen Erbfolge**; Určenie náhradného/následného dediča: **Einsetzung eines Ersatz-/Nacherben**; Odpadnutie zákonného dediča: **Wegfall eines gesetzlichen Erben**; Určenie majetkového prospechu: **Zuwendung eines Vermögensvorteils**; Výklad/ neplatnosť závetnej dispozície: **Auslegung/Unwirksamkeit der testamentarischen Verfügung**; Majetková dispozícia viazaná na uplynutie budúceho termínu alebo uskutočnenie budúcej udalosti: **Eine an den Eintritt eines künftigen Zeitpunktes oder eines künftigen Ereignisses geknüpfte Zuwendung***

- ▶ Dedenie (öröklés, **Erbfolge**)
- ▶ Následné dedenie²⁸ (utóöröklés, **Nacherbfolge**)
- ▶ Náhradné dedenie (helyettes öröklés, **Ersatzerbfolge**)
- ▶ Dedič²⁹ (örökös, **Erbe**)
- ▶ Následný dedič³⁰ (utóörökös, **Nacherbe**)
- ▶ Náhradný dedič³¹ (helyettesörökös, **Ersatzerbe**)
- ▶ Spoludedič³² (örököstárs, **Miterbe**)
- ▶ Výlučný dedič (kizárolagos örökös, **alleiniger Erbe**)
- ▶ Dedičstvo³³ (örökség, **Erbschaft**)

V § 1848 rieši NUOZ konflikt medzi nutnosťou explicitne označiť v závete, vzťah medzi zákonným a závetným dedením, prednosť závetného určenia pred zákonným dedením prostredníctvom subsidiarity zákonného dedenia, určovanie dedičských podielov v prípade pochybností, akým spôsobom prirastajú podiely odpadnutého dediča ostatným dedičom, prípad, ak sú na ten istý podiel určený viacerí dedičia, atď.³⁴

Štvrtý oddiel sa venuje prípadom následného dedenia, ktoré nastane smrťou dediča, ibaže by poručiteľ disponoval inak, prípady, keď napr. poručiteľ určil za dediča spolok, ktorý ešte nedisponuje právnou subjektivitou, príp. ešte nenarodený plod, ak poručiteľ určil niekoho za dediča iba do určitého termínu alebo času, príp. ak nastane istá udalosť a to bez určenia následného dediča. Ak sú pochybnosti, tak sa určenie následného dedenia považuje zároveň za určenie náhradného dediča. Predmetom tohto oddielu sú aj lehoty (neplatnosť následného dedenia, ak nastane v priebehu 32 rokov od smrti poručiteľa, nakladanie

²⁸ *Následné dedenie uznať, zriadiť, obmedziť, ustanoviť, následné dedenie nastane smrťou poručiteľa, odpadne, bude sa považovať za neplatné, nedožiť sa následného dedenia.*

²⁹ *Dedič dedí do určitej výšky majetkovej dispozície, dostane celú pozostalosť, zatažiť dediča, určiť, zákonný dedič nastúpi na uprázdnené miesto, dedič odníme niekomu povinný podiel, odpadne, prežije poručiteľa, dedič je povinný vydať následnému dedičovi (majetok), dedič získa (niečo) v dôsledku odpadnutia niektorého zo spoludedičov, môže disponovať slobodne medzi živými s predmetmi dedičstva zataženými následným dedením, poškodí následného dediča, ručí následnému dedičovi za niečo, oslobodiť dediča.*

³⁰ *Následný dedič nastúpi na miesto dediča, prijme dedičstvo, nenadobudne ho, nedožije sa následného dedenia, nastúpi na uprázdnené miesto v prvom prípade ako následný dedič, dostal majetkový prospech z prelegátu dediča, môže brániť nárokom na zábezpeku, môže požadovať už počas trvania dedičského práva dediča náhradu škody, (ne)má čakateľské právo, podmieni dedičovu dispozíciu s dedičskou podstatou, urobí zadosť povinnosti, bezdôvodne odmietne súhlas, je povinný prijať veci v takom stave, v akom sú v čase následného dedenia, nenadobudne dedičstvo, poskytnúť, vydať (niečo) následnému dedičovi.*

³¹ *Náhradný dedič in dubio sa stane dedičom, prežije poručiteľa, určiť náhradného dediča, pre náhradného dediča platí ustanovenie..., dedičské právo prechádza na dedičov náhradného dediča.*

³² *Dedičské právo sa rozšírilo na zostávajúcich spoludedičov, spoludedič dostal len tento podiel, odpadne, uplatniť primerane ustanovenia o spoludedičoch, dedič získa (niečo) v dôsledku odpadnutia niektorého zo spoludedičov, zatažiť spoludediča, zriadiť odkaz v prospech niektorého spoludediča, zanechať viacerým spoludedičom ten istý predmet ako prvý odkaz.*

³³ *Získať, odmietnuť, zanechať, zatažiť, dostať, scudziť, prijať, nadobudnúť, vydať dedičstvo, časť dedičstva sa uprázdni, dedičovi prislúcha/ pripadne dedičstvo, spravovať dedičstvo, zbaviť niekoho dedičstva, oboznámiť sa so stavom dedičstva, disponovať dedičstvom, započítať do dedičstva, započítať (dary) do dedičstva, zrieknuť sa dedičstva, dedičstvo prechádza na dediča, byť povolaný na (celé) dedičstvo.*

³⁴ *Označiť (niekoho) za dediča: **Jmdn. als Erben bezeichnen**; Určiť dediča na (nejaký) podiel pozostalosti: **Den Erben in Bezug auf einen Theil des Nachlasses einsetzen**; Určiť dediča/ následného/ náhradného dediča: **Einen Erben/Nacherben/ Ersatzerben einsetzen**; Určenie dediča viazané na istú podmienku alebo na istý termín: **Erbeinsetzung an eine Bedingung oder an einen Termin knüpfen***

s dedičstvom vo vzťahu k následnému dedičovi a povinnosť odovzdania dedičstva následnému dedičovi.³⁵

Odkaz

- ▶ Odkaz³⁶ (legát *hagyomány*, **Legat/Vermächtnis**)
- ▶ Príkaz³⁷ (*meghagyás*, **Auflage**)
- ▶ Odkazca (*hagyományozó*, **Vermächtnisgeber**)
- ▶ Odkazovník³⁸/ legatár (*hagyományos*, **Legatar/Vermächtnisnehmer**)
- ▶ Spoluodkazovník³⁹ (*hagyományostárs*, **Mitlegatar**)
- ▶ Následný⁴⁰/ náhradný⁴¹ odkazovník (*utóhagyományos/helyetteshagyományos*, **Nachlegatar/ Ersatzlegatar Legatar**)

Tento oddiel začína vymedzením osôb, ktoré môžu byť zatažené odkazom, čo v prípade ak sa zatažená osoba nestane dedičom, ak poručiteľ zanechal odkaz viacerým osobám, neplatnosť odkazu, povinnosť zabezpečiť odkázaný predmet odkazovníkovi, ďalej sa napr. rieši prípad, keď poručiteľ vykonal na odkázanej veci zmeny, zataženie odkázaného predmetu, odkázanie druhovo určenej veci, príp. právo výberu odkazu (alternatívny odkaz), odkázanie predmetu viacerým a prirastanie uvoľnených podielov ostatným spoluodkazovníkov v prípade odpadnutia odkazovníka, povinnosť splniť odkaz a úžitky z odkázaného predmetu.⁴²

³⁵ (Nastanie) následného dedenia: **Eintritt der Nacherbfolge**; Určenie nenarodeného plodu/ spolku za dediča: **Erbeinsetzung einer noch nicht empfangenen Person/ eines Vereins**; Určenie dediča do určitého termínu, alebo do času ak nastane určitá udalosť: **Erbeinsetzung bis zum Eintritte eines gewissen Zeitpunktes oder Ereignisses**; Určenie následného dediča pre prípad smrti potomka: **Erbeinsetzung für den Fall des Todes eines Abkömmlinges**; Určenie následného dedenia/ náhradného dediča: **Nach-/ Ersatzerbeinsetzung**; Neplatnosť následného dedenia: **Unwirksamkeit der Nacherbeinsetzung**; Odpadnutie spoludediča: **Wegfall eines Miterben**; Zábezpeka majetkovej podstaty dedičstva: **Sicherheit für die Substanz der Erbschaft**; Nakladanie s nehnuteľnou majetkovou podstatou alebo právom zatažujúcim tieto nehnuteľnosti: **Verfügung über die Substanz der unbeweglichen Sache, beziehungsweise des, die unbewegliche Sache belastenden Rechtes**; udelenie súhlasu pre dispozíciu: **Ertheilung der Einwilligung zu einer Verfügung**; Poskytnutie zábezpeky: **Sicherheitsleistung**; Odovzdanie dedičstva následnému dedičovi: **Herausgabe der Erbschaft an den Nacherben**

³⁶ Zriadiť, poskytnúť, nadobudnúť, vydať odkaz, niečo považovať za odkaz, vydať niečo ako odkaz, odkaz prejde na niekoho, odkaz znáša niektorý z odkazovníkov.

³⁷ Upraviť, splniť príkaz, príkaz poskytne majetkovú výhodu, má verejnoprospešný charakter, odkazy a príkazy nezatažujú (časť) dedičstva.

³⁸ Odkazovník zriadi závet, niekoho zataží, uspokojí, zvýhodní, znáša odkaz, získa podiel, môže nadobudnúť majetok, zabezpečiť niečo odkazovníkovi, previesť predmety náležiacie do pozostalosti na odkazovníka, niečo zakázať odkazovníkovi, poskytnúť, vydať, refundovať odkazovníkovi samotnú hodnotu veci, zriadiť majetkový prospech pre odkazovníka, odovzdať odkazovníkovi príslušnú sumu, odkazovník je povinný znášať ťarchu spočívajúcu v záložnom práve alebo v hypotéke, môže po splatení dlhu vystúpiť s osobnou pohľadávkou voči dedičovi, oprávniť odkazovníka na to, aby od dediča požadoval oslobodenie od ťarchy, nevyužije právo volby, ktoré mu prislúcha pri alternatívnom odkaze.

³⁹ Spoluodkazovníci nadobúdajú odkaz spoločne, ustanovenia práva na prírastok sa aplikujú aj na spoluodkazovníkov.

⁴⁰ Následný odkazovník získa len právo na vydanie následného odkazu.

⁴¹ Určiť náhradného odkazovníka, (ustanovenie) sa použije pre náhradného odkazovníka.

⁴² Zataženie dediča odkazom: **Beschwerung des Erben mit einem Legate**; Odkaz zriadený v prospech dediča (prelegát): **Das zu Gunsten eines Erben gemachte Legat (Praelogat)**; Predmet odkazu: **Gegenstand eines Legates**; Zabezpečenie odkázaného predmetu odkazovníkovi: **Verschaffung des vermachten Gegenstandes dem Legatar**; Scudzenie odkazu: **Veräußerung des Legates**; Neplatnosť odkazu: **Unwirksamkeit des Legates**; Plnenie odkázanej pohľadávky: **Die Leistung der vermachten Forderung**; Odkázaný predmet zatažený záložným právom: **Ein mit einem Pfandrechte belasteter**

ZÁVER

NUOZ predstavuje ucelený terminologický systém, ktorý je možné členiť na viacero terminologických mikrosystémov. Medzi odbornými právnymi pojmami existujú samozrejme vzájomné vzťahy, ktoré je potrebné zohľadniť aj pri preklade tohto a podobných textov z východiskových jazykov (maďarčina, nemčina) do slovenčiny ako cieľového jazyka. Za dôležité považujeme v tomto smere budovanie terminologických databáz, ktoré by zohľadňovali vzájomné vzťahy medzi právnymi pojmami. Pri ich budovaní a konštruovaní pojmových systémov je potrebné zohľadniť aj pojmy, ktoré sú v danom texte prítomné len implicitne, ale je potrebné považovať ich za súčasť tohto pojmového systému. Pri preklade má veľký význam nielen pojmová analýza a komparácia, ale aj bezprostredné okolie daného právneho pojmu (kolokácie), keďže len týmto spôsobom je možná produkcia sémanticky kompatibilných syntagiem a bezproblémová recepcia translátu jeho príjemcom. Už z uvedených výskytov kolokácií je zřejmé, že jednotlivé bázy (substantíva) majú časť kolokátov (slovies) spoločnú, čo je možné považovať za dôkaz vysokej miery monosemizácie v odbornom jazyku, kde dochádza k nadreprezentácii určitých lexém. Kombinatorika (sémantická spájateľnosť/ znášateľnosť) a jej výskum má teda pre preklad veľký význam. Je možné opatrne formulovať hypotézu v tom zmysle, že sémanticky príbuzné bázy (napr. následný a náhradný dedič) budú mať väčšinu kolokátov spoločnú, čo by bolo potrebné overiť rozsiahlejším výskumom. Limitom výskumu je aj skutočnosť, že nie všetky bázy (ako súčasť terminologického mikrosystému) majú približne rovnaký počet výskytov v korpuse (v dôvodovej správe), príp. v niektorých prípadoch sa nám nepodarilo identifikovať (relevantné) výskyty vôbec.

Preklad staršej právnej terminológie, ustáľovanie prekladových ekvivalentov a používanie akceptovateľných kolokácií je dôležité aj z hľadiska rekodifikácie občianskeho práva a znovuzavedenia takých dedičskoprávnych inštitútov do občianskeho práva, ktoré momentálne nie sú v aktuálnom OZ. Pri ich prípadnom znovuzavedení tu bude určite potreba mať k dispozícii aj formulácie (kolokácie), pretože znovuzavedenie týchto právnych inštitútov si iste vyžiada aj vydanie nových dôvodových správ, komentárov, stanú sa predmetom odbornej literatúry a budú sa vyskytovať aj v notárskych písomnostiach.

Gegenstand: alternatívny odkaz : **Wahl-Legat**; odkázanie druhovo určenej veci: **Vermachen einer nur der Gattung nach bestimmten Sache**; Uspokojenie/ plnenie odkazu: **Erfüllung eines Legates**.